

Byla C-212/20

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2020 m. gegužės 12 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Lenkija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. sausio 22 d.

Ieškovai:

M. P.

B. P.

Atsakovas:

A., vykdomasis veiklą per A. S.A.

Pagrindinės bylos dalykas

Reikalavimas sumokėti 50 000 PLN sumą, kurią atsakovas nepagrįstai gavo pagal paskolos sutartyje įtvirtintas nesąžiningas sąlygas dėl paskolos gražinimo įmokų dydžio patikslinimo ir ieškovų skolos dydžio.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13) 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar, atsižvelgiant į 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 3 straipsnio 1 dalį, 4 straipsnio

- 1 dalį, 5 straipsnį ir konstatuojamąsias dalis, kuriose nustatyta pareiga sudaryti sutartį aiškia ir suprantama kalba ir būtinybė interpretuoti abejones vartotojo naudai, sutarties sąlyga, pagal kurią paskolos, indeksuojamos užsienio valiuta, sutartyje nustatomas užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kursas, turi būti suformuluota vienareikšmiškai, t. y. taip, kad paskolos gavėjas vartotojas galėtų pats nustatyti tos dienos kursą, ar, atsižvelgiant į sutarties pobūdį, apie kurį kalbama tos direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje, ilgą sutarties galiojimo laiką (kelis dešimtmečius) ir į tai, kad užsienio valiutos kaina nuolat (bet kuriuo metu) kinta, galima sutarties sąlygą formuluoti bendriau, o būtent – kad ji būtų susijusi su užsienio valiutos rinkos kaina, ir nesusidarytų ryškus neatitikimas tarp šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal direktyvos 3 straipsnio 1 dalį?
2. Jeigu į pirmąjį [klausimą] būtų atsakyta teigiamai, ar, atsižvelgiant į 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 5 straipsnį ir konstatuojamąsias dalis, sutarties sąlygą dėl paskolos davėjo (banko) atliekamo užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kurso nustatymo galima aiškinti taip, kad abejonės dėl sutarties nuostatų būtų sprendžiamos vartotojo naudai ir būtų laikoma, jog pagal sutartį užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kursas nustatomas ne savavališkai, bet atsižvelgiant į rinkos kainą, ypač jei abi šalys vienodai suprato sutarties sąlygas dėl užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kurso nustatymo, o paskolos gavėjas vartotojas nebuvo suinteresuotas ginčijama sutarties sąlyga jos sudarymo ir vykdymo metu, be to, nesusipažino su sutarties turiniu jos sudarymo ir viso galiojimo metu?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

Direktyvos 93/13 dvidešimta konstatuojamoji dalis, 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Kodeks cywilny – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Civilinis kodeksas – 1964 m. balandžio 23 d. įstatymas, *Dz. U.*, Nr. 16, 93 pozicija, su vėlesniais pakeitimais, toliau – KC)

65 straipsnis

1. Valios išraišką reikia aiškinti pagal visuomenės sambūvio principus ir papročius, atsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis ji buvo išreikšta.
2. Sutartyse reikia įvertinti šalių bendrą valią ir atsižvelgti į tai, kokio tikslo buvo siekiama, o ne griežtai laikytis jų teksto.

353¹ straipsnis

Sutartį sudarančios šalys gali reglamentuoti tarpusavio teisinius santykius savo nuožiūra, jeigu sutarties turinys ar tikslas neprieštaruja šių santykių pobūdžiui (esmei), įstatymui ir visuomenės sambūvio principams.

385¹ straipsnis

1. Vartotojui nėra privalomos su juo sudarytos sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo susitarta individualiai, jei pagal šias sąlygas jo teisės ir pareigos prieštarauja nusistovėjusiems papročiams ir iš esmės pažeidžia jo interesus (neleistinos sutarties sąlygos).

Tai netaikoma nuostatoms, kuriomis apibrėžiami pagrindiniai šalių įsipareigojimai, įskaitant kainą arba užmokestį, jeigu jų formuluotė nėra dviprasmiška.

2. Jeigu pagal šio straipsnio 1 dalį sutarties nuostata vartotojui nėra privaloma, likusios sutarties nuostatos šalims yra privalomos.

3. Individualiai neaptartos sutarties sąlygos – tai tokios sąlygos, kurių turiniais vartotojas neturėjo realios įtakos. Tai visų pirma taikoma sutarties sąlygoms, perimtomis iš kontrahento vartotojui pasiūlytos tipinės sutarties.

4. Pareigą įrodyti, kad dėl nuostatos buvo susitarta individualiai, turi tas, kas šia nuostata remiasi.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (1997 m. rugpjūčio 29 d. Bankų įstatymas, suvestinė redakcija: *Dz. U.*, 2019, 2357 pozicija)

Galiojančios redakcijos 69 straipsnis

1. Paskolos sutartimi bankas įsipareigoja sutartyje numatytam laikotarpiui suteikti paskolos gavėjui sutartam tikslui skirtą pinigų sumą, o paskolos gavėjas įsipareigoja ją naudotis sutartyje nustatytais sąlygomis, grąžinti panaudotą paskolos sumą su palūkanomis per nurodytus terminus ir mokėti komisinius nuo suteiktos paskolos.

2. Paskolos sutartis turi būti sudaryta raštu. Be kita ko, joje turi būti nurodyta:

- 1) sutarties šalys;
- 2) paskolos suma ir valiuta;
- 3) tikslas, kuriam suteikiama paskola;
- 4) paskolos grąžinimo tvarka ir terminas;

4a) sudarant paskolos sutartį, denominuotą ar indeksuotą kita nei Lenkijos valiuta, išsamios valiutų keitimo kurso, kuriuo remiantis apskaičiuojama, be kita

ko, paskolos suma, jos dalys ir įmokos, būdų ir terminų nustatymo taisyklės, taip pat paskolos konvertavimo į išmokėjimo ar grąžinimo valiutą tvarka;

- 5) paskolos palūkanų norma ir jos pakeitimo sąlygos;
- 6) paskolos grąžinimo užtikrinimo būdas;
- 7) banko teisių, susijusių su paskolos naudojimo ir grąžinimo kontrole, apimtis;
- 8) pinigų suteikimo paskolos gavėjui terminai ir tvarka;
- 9) komisinių dydis, jei sutartyje tai numatoma;
- 10) sutarties keitimo ir nutraukimo sąlygos.

3. Sudarydamas paskolos sutartį, denominuotą ar indeksuotą kita nei Lenkijos valiuta, paskolos gavėjas gali mokėti įmokas ir iš anksto grąžinti visą ar dalį paskolos sumos tiesiogiai šia valiuta. Tokiu atveju paskolos sutartyje taip pat nustatomos sąskaitos, skirtos lėšoms kaupti siekiant grąžinti paskolą, atidarymo ir tvarkymo ir paskolos grąžinimo per šią sąskaitą taisyklės.

69 straipsnio versija sutarties sudarymo metu, t. y. 2008 m. gegužės 16 d.

1. Paskolos sutartimi bankas įsipareigoja sutartyje numatytam laikotarpiui suteikti paskolos gavėjui sutartam tikslui skirtą pinigų sumą, o paskolos gavėjas įsipareigoja ją naudotis sutartyje nustatytais sąlygomis, grąžinti panaudotą paskolos sumą su palūkanomis per nurodytus terminus ir mokėti komisinius nuo suteiktos paskolos.

2. Paskolos sutartis turi būti sudaryta raštu. Be kita ko, joje turi būti nurodyta:

- 1) sutarties šalys;
- 2) paskolos suma ir valiuta;
- 3) tikslas, kuriam suteikiama paskola;
- 4) paskolos grąžinimo tvarka ir terminas,
- 5) paskolos grąžinimo užtikrinimo būdas;
- 7) banko teisių, susijusių su paskolos naudojimo ir grąžinimo kontrole, apimtis;
- 8) pinigų suteikimo paskolos gavėjui terminai ir tvarka;
- 9) komisinių dydis, jei sutartyje tai numatoma;
- 10) sutarties keitimo ir nutraukimo sąlygos.

111 straipsnio versija sutarties sudarymo metu, t. y. 2008 m. gegužės 16 d.

1. Bankas privalo viešai skelbti veiklos vykdymo vietoje:

- 1) banko sąskaitose esančioms lėšoms, kreditams ir paskoloms taikomas palūkanų normas;
- 2) taikomų komisinių ir mokesčių dydžius;
- 3) palūkanų kapitalizacijos datas;
- 4) taikomus valiutų kursus;
- 5) balansą su paskutinio audituoto laikotarpio auditoriaus išvada;
- 6) banko valdybos ir stebėtojų tarybos sudėtį;
- 7) informaciją apie tarptautinių pervedimų sąlygas;
- 8) asmenų, įgaliotų prisiimti įsipareigojimus banko ar banko organizacinio vieneto vardu, pavardes;
- 9) informaciją apie 6a straipsnio 1 dalyje nurodytus verslininkus ar užsienio verslininkus, jei, banko organizaciniam vienetui atlikdami veiksmus, nurodytus šioje nuostatoje, jie gauna prieigą prie banko paslaptimi laikomos informacijos.

2. Be informacijos, nurodytos 1 dalyje, kooperatiniai bankai privalo taip pat nurodyti savo veiklos sritį ir asocijuotąjį banką.

Ustawa o Narodowym Banku Polskim z dnia 29 sierpnia 1997 r. (1997 m. rugpjūčio 29 d. Lenkijos nacionalinio banko įstatymas (Dz. U., 2019, 1810 pozicija)

1 straipsnis

Lenkijos nacionalinis bankas (toliau – NBP) yra Lenkijos Respublikos centrinis bankas.

24 straipsnis

1. NBP įgyvendina valiutų politiką, kurią Ministrų Taryba nustato pritarus [Pinigų politikos] tarybai.

2. Zloto ir užsienio valiutų kurso nustatymo taisyklės nustato Ministrų Taryba, pritarus [Pinigų politikos] tarybai.

3. NBP skelbia einamuosius užsienio valiutų kursus ir kitus užsienio valiutų kursus.

Glaustas faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos aprašymas

1. 2008 m. gegužės 16 d. B. P. ir M. P., kaip paskolos gavėjai vartotojai, sudarė hipoteka užtikrintos paskolos sutartį su akcine bendrove (A) S.A. pagal jiems pateiktą tipinę sutartį. Pagal sutartį bankas įsipareigojo suteikti paskolos gavėjams 460 000 PLN sumą. Paskola buvo indeksuojama užsienio valiuta – CHF. Paskolos trukmė buvo 480 mėnesių, palūkanų norma nustatyta kaip orientacinio palūkanų dydžio 3 mėnesių LIBOR (CHF) ir fiksuotos 1,20 procentinio punkto banko maržos suma. Paskolos suma ieškovams buvo pervesta 3 dalimis pagal pirkimo kursus, nustatytus banko atsakovo lentelėse. 2013 m. sausio 10 d. šalys pasirašė sutarties priedą, kuriame paskolos gavėjams buvo numatyta galimybė grąžinti užsienio valiuta indeksuojamą paskolą CHF valiuta, kuria paskola yra indeksuojama. Galimybė sudaryti tokį sutarties priedą egzistavo nuo 2009 m.
2. Pagal banko paskolos taisykles užsienio valiuta indeksuojama paskola yra paskola, kurios palūkanų norma grindžiama kitos nei zlotas valiutos referencine palūkanų norma ir kuri pagal lentelę (2 straipsnio 2 punktas) išmokama ir grąžinama zlotais remiantis užsienio valiutos ir zloto kursu. Pagal lentelės apibrėžtį tai yra banke galiojanti užsienio valiutų kursų lentelė (2 straipsnio 12 punktas). Užsienio valiuta indeksuojamų paskolų atveju paskola išmokama zlotais pagal kursą, ne mažesnį nei pirkimo kursas remiantis paskolos lėšų pervedimo metu galiojusia lentele. Paskolos mokėjimo dalimis atveju taikomas kursas, ne mažesnis už pirkimo kursą pagal lentelę, galiojančią atskirų dalių išmokėjimo metu. Likusi grąžinti paskolos suma yra išreikšta užsienio valiuta ir apskaičiuojama remiantis kursu, galiojančiu paskolos lėšų išmokėjimo metu (7 straipsnio 4 dalis). Pagal minėtas taisykles, jeigu paskola indeksuojama užsienio valiuta, paskolos grąžinimo įmokos išreiškiamos užsienio valiuta ir paskolos įmokos mokėjimo dieną nurašomos iš 1 dalyje nurodytos banko sąskaitos pagal darbo dienos, einančios prieš paskolos grąžinimo įmokos mokėjimo dieną, pabaigoje galiojančią banko nustatytą lentelėje valiutos pardavimo kursą (9 straipsnio 2 dalis).
3. Pateikę prašymą dėl hipoteka užtikrintos paskolos, indeksuojamos užsienio valiuta, ieškovai pasirašė deklaraciją, kad gerai suvokia riziką, susijusią su valiutų keitimo kursu, atsisako galimybės gauti paskolą zlotais ir nusprendžia gauti paskolą indeksuotą CHF, žino (A) taisykles dėl užsienio valiuta indeksuojamų paskolų ir jiems pranešta, jog galiojančius užsienio valiutos kursus galima sužinoti banko padaliniuose. Be to, ieškovai pripažino žinoję, kad valiutos keitimo rizika turi įtakos bankui (A) mokėtinai sumai ir paskolos grąžinimo įmokų dydžiui, kad paskola bus išmokėta Lenkijos zlotais taisyklėse numatytais sąlygomis ir kad likusi grąžinti paskolos suma išreikšta užsienio valiuta; paskolos įmokos išreikštos užsienio valiuta ir turi būti grąžinamos zlotais taisyklėse nustatyta tvarka. Paskolos gavėjai pasirašė ant kiekvieno paskolos paraiškos, sutarties, taisyklių ir sutarties priedo lapo. Ieškovai perskaitė sutartį ir peržiūrėjo taisykles, bet išsamiai su jomis nesusipažino.

4. Įmokų, mokėtinų laikotarpiu nuo 2008 m. gegužės 16 d. iki 2014 m. spalio 10 d., suma, darant prielaidą, kad paskola yra zlotais, be indeksavimo sąlygos, o palūkanos yra kaip užsienio valiuta indeksuojamos paskolos, t. y. LIBOR 3M ir maržos suma, sudaro 95 491,32 PLN. Skirtumas tarp ieškovų pagal sutartį sumokėtos sumos ir sumos, kurią jie būtų sumokėję, jei nebūtų buvę ginčijamų sąlygų, susijusių su indeksavimu, yra 50 492,46 PLN ieškovų naudai.
5. Banko lentelėje nurodyti valiutų keitimo kursai buvo rinkos kursai, o nedideli skirtingų bankų kursų skirtumai atsiranda dėl skirtingų pirkimo ir pardavimo kainų tarpbankinėje rinkoje. Banko pirkimo ir pardavimo kursų taikymas kyla iš būtinybės užtikrinti jam patikėtų pinigų saugumą apribojant valiutos pozicijos atidarymą. Pagrindinis būdas išvengti valiutos keitimo rizikos yra banko teikiamas finansavimas Šveicarijos frankais tarpbankinėje rinkoje.
6. Skirtumas tarp paskolos sumos, kurią ieškovai turėtų sumokėti, jei būtų sudarę paskolos sutartį zlotais, taikant atitinkamą palūkanų normą (176 584,79 PLN), ir paskolos sumos, kurią jie sumokėjo pagal sutartį (145 983,78 PLN) laikotarpiu nuo 2008 m. gegužės 16 d. iki 2014 m. spalio 10 d., yra 30 601,01 PLN ieškovų nenaudai. 2017 m. vasario 11 d. šis skirtumas buvo 24 803,31 PLN ieškovų nenaudai.
7. Ieškinyje nurodytu laikotarpiu paskolos, indeksuojamos CHF, įmokos dažniausiai buvo mažesnės nei paskolos zlotais, be to, kai paskola indeksuojama CHF, kapitalo amortizacija yra kelis kartus didesnė nei paskolos zlotais atveju. Pavyzdžiui, remiantis atrankine lygių 6 mėnesių laikotarpių įmokų analize galima pažymėti, kad, pvz., 2009 m. liepos mėn. paskolos, indeksuojamos CHF, mėnesinė įmoka siekė 1 825,06 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 991,92 PLN, t. y. daugiau nei 54 proc. įmokos, o paskolos zlotais įmoka buvo 2 485,27 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 288,73 PLN, t. y. daugiau nei 11 proc. įmokos. 2010 m. sausio mėn. paskolos, indeksuojamos CHF, mėnesinė įmoka siekė 1 712,60 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 965,73 PLN, t. y. daugiau nei 56 proc. įmokos, o paskolos zlotais įmoka buvo 2 357,96 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 255,56 PLN, t. y. daugiau nei 10 proc. įmokos. Po to 2013 m. sausio mėn. paskolos, indeksuojamos CHF, įmoka siekė 2 019,29 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 1 299,12 PLN, t. y. daugiau nei 64 proc., o paskolos zlotais įmoka siekė 2 396,93 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 298,60 PLN, t. y. daugiau nei 12 proc. įmokos. 2014 m. sausio mėn. paskolos, indeksuojamos CHF, įmoka siekė 2 030,99 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 1 320,26 PLN, t. y. daugiau nei 65 proc. įmokos, o paskolos zlotais įmoka siekė 1 928,45 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 484,85 PLN, t. y. daugiau nei 25 proc. įmokos. Galiausiai 2014 m. liepos mėn. paskolos, indeksuojamos CHF, įmoka siekė 2 041,59 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 1 362,16 PLN, t. y. daugiau nei 66 proc. įmokos, o paskolos zlotais įmoka siekė 1 938,79 PLN, iš kurių paskolos dalis sudarė 537,15 PLN, t. y. daugiau nei 27 proc. įmokos.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

1. Ieškovai kaip sutarties sąlygų nesąžiningumo pagrindu remiasi tuo, kad atsakovas banko valiutų kursų lentelėje visiškai savavališkai nustato užsienio valiutos CHF pirkimo ir pardavimo kursą paskolų užsienio valiuta ir paskolų, indeksuojamų užsienio valiuta, atveju. Be to, jie nurodo, kad sutartyje ir taisyklėse nėra nuostatų dėl vertės mato, kuriuo remiantis nustatomas CHF valiutos pirkimo ir pardavimo kursas, nustatymo būdo. Banko lentelėje nurodytas valiutos kursas nustatomas pagal valiutos kursą tarpbankinėje rinkoje taip, kad pirkimo ar pardavimo kursas vienaip ar kitaip nukrypsta nuo tarpbankinio kurso banko valdybos sprendimu, o vartotojai neturi įtakos nustatant užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kursą. Todėl atsakovas, nustatydamas skolos ir paskolos įmokų dydį pagal neleistas sąlygas, veikė neteisėtai ir turi grąžinti nepagrįstai gautas sumas. Reikalavimą sudaro skirtumas tarp sumų, kurias atsakovas gavo kaip paskolos grąžinimo įmokas, ir sumų, kurios turėjo būti sumokėtos ne pagal nesąžiningas sąlygas.
2. Bankas atsakovas savo ruožtu pažymėjo, kad ieškovai daugiau nei 8 metų neginčijo paskolos sutarties galiojimo ir atskirų sąlygų, ją vykdė ir gaudavo ekonominės naudos iš šios kreditavimo formos, palyginti su paskola zlotais. Vartotojo interesų pažeidimo ieškojimas yra bandymas išvengti priimto finansinio sprendimo, kuris jau neatneša laukiamos naudos, pasekmių. Banko teigimu, indeksavimo sąlygos atitiktis KC 385¹ straipsniui nenagrinėtina, nes dėl jos šalys susitarė individualiai, ji neprieštarauja moralės principams ir nepažeidžia vartotojo interesų, nes bankas nenustato kursų lentelės savavališkai, o CHF pirkimo ir pardavimo kursas atsakovo valiutos kursų lentelėse atitiko rinkos vertes. Be to, bankas nurodė, kad pagal Bankų įstatymo 111 straipsnį jis turi skelbti savo valiutų kursus, neatsižvelgdamas į jokių sutartinių santykius ir į tipines sutartis, o sutarties sudarymo metu nebuvo teisės aktų, pagal kuriuos bankai būtų įpareigojami nustatyti tikslius valiutų kursų nustatymo matematinius indeksus ir modelius. Atsakovas pridūrė, kad valiutų kursai, kintantys per sekundės dalį, nustatomi remiantis nuo banko nepriklausančiais bendrais rinkos rodikliais, o kursų lentelės valdymo politiką kontroliuoja Finansų priežiūros komisija.
3. Atsakovas taip pat tvirtino, kad įgyvendindamas S rekomendaciją nuo 2009 m. balandžio mėn. taisyklėse nurodydavo, jog užsienio valiutos kursai nustatomi atsižvelgiant į NBP paskelbtus vidutinius valiutų kursus, situaciją valiutų rinkoje, banko piniginę padėtį ir prognozuojamas kursų pokyčių kryptis.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 盪^ 稜H 踔* 較^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Tarybos direktyvos 93/13, kuri Lenkijos teisės sistemoje įgyvendinama, be kita ko, KC 385¹ straipsniu, pirmiau minėtų Lenkijos teisės aktų nuostatų ir Teisingumo Teismo jurisprudencijos, visų pirma sprendimų dėl direktyvos 5 straipsnio bylose C-186/16, C-96/14 ir C-26/13, analizė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nedavė atsakymų į pateiktus klausimus.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫^ 稜H 踔* 較^ 吁 □ 壽(□ 崑 Pirmoji teismo abejonė susijusi su tuo, ar, atsižvelgiant į Tarybos direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalį, 4 straipsnio 1 dalį ir 5 straipsnį ir sutarties sudarymo metu galiojusius Bankų įstatymo 69 ir 111 straipsnius, iš banko galima reikalauti, kad sutarties sąlyga, pagal kurią užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kursas paskolos sutartyje, indeksuojamojoje užsienio valiuta, būtų suformuluotas nedviprasmiškai, t. y. taip, kad paskolos gavėjas vartotojas galėtų pats nustatyti tos dienos kursą, atsižvelgdamas į šios sutarties pobūdį, nacionalinės teisės nuostatas ir nusistovėjusius papročius sutarties sudarymo metu. Sutarties pasirašymo dieną negaliojo jokios nuostatos, apimančios pareigą nurodyti užsienio valiutų kursų nustatymo taisykles, o Bankų įstatymo 69 straipsnio 1 dalyje, remiantis tuo metu galiojusia redakcija, buvo nustatytas rašytinės paskolos sutarties reikalavimas, be to, išvardyta, kas, be kita ko, turi būti nurodyta tokioje sutartyje (pvz., paskolos suma ir valiuta, paskolos suteikimo tikslas, paskolos grąžinimo tvarka ir terminai, paskolos palūkanų norma ir jos pakeitimo sąlygos). Situacija pasikeitė 2011 m. rugpjūčio 26 d., t. y. praėjus daugiau nei 3 metams nuo sutarties sudarymo, kai įsigaliojo Bankų įstatymo 69 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad jei paskolos sutartis denominuojama ar indeksuojama kita nei Lenkijos valiuta, tokioje sutartyje, be kita ko, turi būti nurodyta valiutų keitimo kurso nustatymo tvarka ir terminai, kuriais remiantis apskaičiuojama, be kita ko, paskolos suma, jos dalys ir įmokos, taip pat konvertavimo į paskolos valiutą arba paskolos grąžinimo tvarka. Vis dėlto šia nuostata nebuvo panaikinta banko laisvė nustatyti užsienio valiutos kainą, tik įtraukta pareiga nustatyti valiutų kursų nustatymo tvarką ir terminus. Įstatymo aiškinamojo memorandumo projekte, kuriuo buvo pridėtas 4a punktas, be kita ko, nurodyta, kad pridėjus šį punktą bankas jau paskolos sutarties etape tinkamai informuos paskolos gavėją apie pagrindinius paskolos grąžinimo principus. Dėl šio sprendimo bankai tarpusavyje konkuruos vadinamosios skirtumo sumos dydžiu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nacionalinės teisės aktuose nėra nuostatos, kurioje būtų paaiškinta, kaip turi būti nustatomi valiutų kursai, o tai, atrodo, būtų tikslinga atsižvelgiant į veiklą laisvojoje rinkoje.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫^ 稜H 踔* 較^ 吁 □ 壽(□ 崑 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia dėmesį, kad vertinant galimybę aiškiai suformuluoti valiutų kursų nustatymo taisykles negalima neatsižvelgti į sutarties sudarymo metu galiojusias NBP valiutų kursų nustatymo taisykles. Pagal 2002 m. rugsėjo 23 d. NBP valdybos sprendimo Nr. 51/2002 dėl užsienio valiutų einamųjų kursų apskaičiavimo ir paskelbimo 2 straipsnio 1 punktą vidutiniai EUR ir USD užsienio valiutų kursai zlotais apskaičiuojami pagal vadinamąjį kvotavimą. Jo esmė yra tokia, kad kasdien 10 bankų iš „bankų, siekiančių vykdyti pinigų rinkos prekiautojų funkcijas, atsižvelgiant į lyginamąją apyvartą tarpbankinėje valiutų rinkoje, kai sandorių valiuta yra zlotas, sąrašo“ siunčiama užklausa dėl šiuose bankuose taikomų EUR ir USD pirkimo ir pardavimo kursų zlotais. Pagal 2 punktą nurodytų užsienio valiutų, pvz., CHF, kursai apskaičiuojami remiantis pagal 1 punktą apskaičiuotu EUR kursu zlotais ir EUR rinkos kursais įvairių valiutų atžvilgiu 11.00 valandą. Bankas atsakovas

buvo bankų, siekiančių vykdyti pinigų rinkos prekiautojų funkcijas, sąraše, o tai reiškia, kad valiutų kursai, pateikiami banko atsakovo lentelėse, sudarė pagrindą nustatyti NBP kursą. Šiuo klausimu reikia pridurti, kad NBP, kaip subjektas, turintis teisinio ir konstitucinio teisėtumo statusą (Lenkijos Respublikos Konstitucijos 227 straipsnis), įgyvendinantis pinigų politiką ir, dar svarbiau, valiutų politiką 18 metų laikotarpiu, t. y. laikotarpiu, trumpesniu nei tas, kuriam buvo sudaryta sutartis, tris kartus keitė valiutų kursų nustatymo taisykles.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Todėl kyla abejonė, ar, atsižvelgiant į ilgalaikį indeksuotos paskolos pobūdį ir valiutų rinkos pokyčius, kurių negalima numatyti, apskritai galima reikalauti, kad atsakovas išsamiai ir tiksliai apibrėžtų užsienio valiutos kurso nustatymo taisykles, ar, atsižvelgiant į paslaugos pobūdį, pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį galima remtis bendresne rinkos kurso samprata, juo labiau kad dėl galimos banko laisvės nustatant užsienio valiutos kursą pagal rinkos vertę ekonominiu požiūriu neatsirastų pagal pirmiau nurodytos direktyvos 3 straipsnio 1 dalį ryškaus neatitikimo vartotojo naudai. Atrodo, jog šią abejonę, priėmus Bankų įstatymo 69 straipsnio 2 dalies 4a punktą, patvirtina atsakovo taikomos taisyklės. Kaip nurodė atsakovas, po šio pakeitimo pagal taisykles užsienio valiutų kursai nustatomi atsižvelgiant į NBP paskelbtus vidutinius valiutų kursus, einamąją valiutų rinkos situaciją, banko piniginę padėtį ir numatomą kursų pokyčių kryptį. Nors tokioje taisyklių formuluotėje nurodomi užsienio valiutos kurso nustatymo kriterijai, dėl netikslių ir neaiškių principų faktiškai neaišku, kaip nustatyti užsienio valiutos kursą.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Jeigu būtų pripažinta, kad sutarties sąlyga, susijusi su valiutų kursų nustatymo tvarka, užsienio valiuta indeksuojamos paskolos sutarties atveju gali būti apibūdinama kaip bendroji ir gali būti grindžiama rinkos kaina, kyla dar viena abejonė – ar galima sutarties sąlygą dėl paskolos davėjo (banko) užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kurso nustatymo aiškinti taip, kad dėl sutarties nuostatų kylančios abejonės būtų išsklaidytos jas aiškinant vartotojo naudai, ir manyti, kad sutartyje užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kursai nustatyti ne visiškai savavališkai, o atsižvelgiant į rinką.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Šiomis aplinkybėmis reikia nustatyti, ar galima panaikinti sutarties sąlygos, kuria apibrėžiama užsienio valiutos kurso nustatymo tvarka, dviprasmiškumą pagal Direktyvos 93/13 konstatuojamąsias dalis ir 5 straipsnį, nesant būtinybės panaikinti ginčijamą sutarties sąlygą. Tokį sprendimą gali nurodyti skirtumas tarp galimybės aiškinti sutarties sąlygas vartotojo naudai pagal minėtos direktyvos 5 straipsnį ir galimybės netaikyti sąlygos, kuri pagal šios direktyvos 6 straipsnį pripažinta nesąžininga. Valios išraiškos ir sutarčių aiškinimo nacionalinės teisės sistemoje klausimas reglamentuojamas KC 65 straipsnyje, kuriame atsižvelgiama į visuomenės sambūvio principus ir papročius, susijusius su valios išraiškos aplinkybėmis, o sutarčių atveju – į bendrą šalių ketinimą ir sutarties tikslą. Todėl iš esmės reikia išsiaiškinti, ar su vartotoju sudarytoje sutartyje esanti dviprasmiška

sąlyga gali būti pašalinta tinkamai aiškinant šalių bendrą ketinimą ir sutarties tikslą, ar tokia sąlyga tam tikra prasme automatiškai turi būti laikoma negaliojančia, kaip tai suprantama pagal KC 385¹ straipsnį. Tai svarbu dėl ieškovo teiginio, kad sudarydami sutartį jie manė, jog perskaičiuojant bus taikomas objektyvus kursas, kaip antai nurodytas NBP, ir atsakovo teiginio, kad jo taikomas kursas yra rinkos kursas, o ne laisvai nustatytas kursas.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Abejonė taip pat susijusi su procedūra vertinant konkrečios sutarties sąlygos nesąžiningumą. Remiantis nacionalinių valdžios institucijų (*Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnyba), *Rzecznik Finansowy* (finansų ombudsmenas)) pozicija ir nacionalinių teismų jurisprudencija galima pripažinti, kad vertinimas, ar sutarties sąlyga, susijusi su užsienio valiuta indeksuojamos sutarties užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo kurso nustatymu, yra nesąžininga pagal Direktyvą 93/13, gali būti atliekamas tik jei sutartis bus aiškinama pažodžiui. O atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimus (2017 m. sausio 26 d. sprendimas byloje C-421/14 ir jame nurodytas 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, 39 punktą, 2013 m. kovo 14 d. Sprendimas *Aziz / Catalunyacaixa*, C-415/11) sutarties sąlyga turi būti vertinama atsižvelgiant į visas reikšmingas faktines aplinkybes. Jeigu tokiose bylose nagrinėjamos sutarčių sąlygos yra tapačios arba panašios, tai aplinkybės, susijusios su šalių veiksmais sutarties sudarymo metu, pagrindžia klausimą, ar vertinant sutarties sąlygą kaip neleistiną esminę reikšmę turi tokie aspektai, kaip: a) sutarties vykdymas, kuriuo siekiama atkurti sutarties sudarymo metu susiklosčiusias aplinkybes; b) sutarties priedo, leidžiančio tiesiogiai grąžinti paskolą užsienio valiuta, nepasirašymas; c) ginčijamų sutarties sąlygų poveikis vartotojo valiai sudaryti sutartį; d) vartotojo ginčijamos sąlygos suvokimas; e) vartotojo suinteresuotumo ginčijama sutarties sąlyga stoka sutarties sudarymo ir vykdymo metu, įskaitant nesusipažinimą su sutarties turiniu jos sudarymo metu ir per visą vykdymo laikotarpį. Ši abejonė kyla iš sprendimuose byloje C-415/11 ir C-421/14 suformuluotos tezės, kad apie sąžiningumo principų pažeidimą galima kalbėti tada, kai sutarties sąlygose nustatomas teisių ir pareigų pasidalijimas tokiu būdu, kuriam šalys nepritarė sąžiningų derybų metu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, sutarties sudarymo aplinkybės, įskaitant šalių bendrą ketinimą nustatyti, kokie užsienio valiutų kursai bus taikomi vykdant sutartį, turi būti vertinamos atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimus byloje C-415/11 ir C-421/14. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad ypač svarbios yra aplinkybės, susijusios su šalių veiksmais sutarties sudarymo metu, nurodytos a–e punktuose.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 O klausimas, ar tam tikra sutarties sąlyga bus priimta, gali būti išspręstas remiantis pirmiau išdėstytais abejonėmis. Visų pirma sutarties vykdymo klausimas, tai, kad neatsižvelgiama į užsienio valiutos kurso nustatymo taisykles ar nesusipažįstama su sutartimi per visą jos galiojimo laikotarpį, leidžia daryti išvadą, kad sutartis būtų buvusi sudaryta, net jei šalis per sąžiningas derybas būtų sužinojusi banko užsienio valiutos kurso nustatymo detales. Šioje byloje abejonės sustiprina ieškovo

teiginys, jog jie tikėjosi, kad kursas bus nustatomas objektyviai, pagal, pvz., NBP kursą. Kita vertus, atsakovas pripažįsta, kad jis privalėjo taikyti rinkos kursą, taigi iš esmės objektyvų kursą. Iš tiesų gali būti, kad šalys vienodai suprato sutarties sąlygą, kuri per sąžiningas derybas būtų priimta laikantis sąžiningumo principo, kaip nurodyta Teisingumo Teismo sprendimuose bylose C-415/11 ir C-421/14. Tai pagrindžia abejonę, ar iš tikrųjų vienoda šalių valia dėl būtinybės taikyti objektyvų kursą leidžia nagrinėjamą sutarties sąlygą kvalifikuoti kaip nesąžiningą, ar šiuo atžvilgiu galima pašalinti dėl sutarties nuostatų kylančias abejonas pripažįstant, jog užsienio valiutos kursas, nurodytas banko lentelėje, yra ne bet koks kursas, o kursas, formuojamas naudojantis iš Bankų įstatymo 69 ir 111 straipsnių kylančia laisve, bet neperžengiant rinkos vertės ribų.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Visi pirmiau minėti prejudiciniai klausimai yra svarbūs nustatant tinkamą norminį standartą, išplaukiantį iš nagrinėjamos Direktyvos 93/13 nuostatų, todėl jie labai reikšmingi, kiek tai susiję su nacionalinės teisės nuostatomis. Atsižvelgiant į tai, kad nacionaliniai teismai nagrinėja daug bylų prieš skirtingus bankus, kurie kaip pirmąjį ir svarbiausią argumentą nurodo, jog nėra savavališkų veiksmų nustatant valiutų kursus, Teisingumo Teismo pateiktas atsakymas bus ypač naudingas sprendžiant ne tik pagrindinę bylą, bet ir daugelį kitų tokio pobūdžio nacionalinių ginčų. Neigiamas atsakymas į pirmąjį klausimą iš esmės leis efektyviai spręsti analogiškas bylas, nesant reikalo nagrinėti kitų klausimų, įskaitant valiutos keitimo rizikos klausimą.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Teigiamą atsakymą pagrįstų tai, kad dėl keliems dešimtmečiams (šiuo atveju – 40 metų) sudarytos hipoteka užtikrintos paskolos, indeksuojamos užsienio valiuta, rūsies galbūt negalima suformuluoti sutarties sąlygos taip nedviprasmiškai, kad ji būtų taikoma visą sutarties galiojimo laikotarpį. Kadangi per 18 metų NBP tris kartus keitė užsienio valiutų kursų nustatymo taisyklės, atrodo pagrįsta abejonė, ar galima reikalauti, kad komercinis bankas galėtų šiuo klausimu pritaikyti nedviprasmišką sprendimą tokiam ilgam laikotarpiui.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 稜 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Aritmetinės formulės, pagal kurią atsižvelgiama į „Reuters“ ir „Bloomberg“ informacinėse svetainėse pateikiamus tarpbankinės rinkos kursus, taikant komisinius, nurodymas gali neužtikrinti sutarties sąlygos aiškumo ir tikrumo. Atsižvelgiant į tokią ilgą sutarties trukmę ir į tai, kad ekonominės situacijos negalima numatyti, nuoroda į šių informacinių svetainių duomenis gali pasirodyti nepakankama ir jų patikimumas negali būti kontroliuojamas. Vis dėlto reikia pažymėti, kad jei NBP kursas yra komercinių bankų (įskaitant banką atsakovą) lentelėse pateiktų valiutų kursų rezultatas, sutartyje esanti nuoroda į NBP kursą taip pat galėtų būti kritikuojama dėl savavališko šio kurso nustatymo dėl komercinių bankų netiesioginės įtakos NBP kursui. Todėl taip pat abejotina, ar NBP kursą galima laikyti objektyviu ir nuo komercinių bankų valios nepriklausančiu rodikliu. Šiomis aplinkybėmis galbūt vienintelė, nors ir gana bendra, sąlyga yra ta, kuri susijusi su užsienio valiutos pirkimo ir pardavimo rinkos kursais. Be to, tam tikras bendras ginčijamos sutarties sąlygos pobūdis gali būti pateisinamas, atsižvelgiant į

direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, keliems dešimtmečiams sudarytos paskolos, indeksuojamos užsienio valiuta, sutarties pobūdžiu. O tai, kad bankui suteikiama tam tikra laisvė nustatyti valiutų kursus – neperžengiant rinkos vertės ribų, neleidžia tokios sutarties sąlygos vertinti kaip sukeliančios ryškų neatitikimą vartotojo nenaudai pagal direktyvos 4 straipsnio 1 dalį. Nacionalinės teisės aktuose nedraudžiama bankui nustatyti savo paties valiutų kursų pagal Bankų įstatymo 69 ir 111 straipsnius, o laisvoji rinka galbūt būtų tinkama realių objektyvių užsienio valiutų kursų garantija.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 褻 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Kalbant apie teigiamą atsakymą į antrąjį klausimą, reikia pažymėti, kad, atsižvelgiant į tai, jog Direktyvoje 93/13 atskiriama galimybė panaikinti sutarties sąlygos dviprasmiškumą pagal jos 5 straipsnį ir galimybė panaikinti ginčijamą sąlygą pagal šios direktyvos 6 straipsnį, atrodo, pirmiausia reikia imtis švelnesnio sprendimo ir bandyti panaikinti sutarties dviprasmiškumą, leidžiantį visiškai išsaugoti sutartį laikantis šalių valios. Šalių valių gali padėti nustatyti KC 65 straipsnis. Tai patvirtina aplinkybė, kad šalys nurodė, jog valiutų kursai pagal sutartį turi būti objektyvūs, ir atsakovas tai suprato kaip rinkos kursą, o ieškovai šiuo klausimu neturėjo konkrečios pozicijos ir kaip pavyzdį nurodė NBP kursą.

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 褻 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Visų pirma sprendime byloje C-421/14 Teisingumo Teismas nurodė, kad nacionalinis teismas, remdamasis minėtais kriterijais ir atsižvelgdamas į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, turi priimti sprendimą dėl tam tikros sutarties sąlygos konkretaus kvalifikavimo (57 punktą). Šio sprendimo 61 punkte taip pat nurodyta, kad, vadovaujantis minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 dalimi, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir remiantis sutarties sudarymo metu buvusiomis visomis jos sudarymo aplinkybėmis. Be šio sprendimo, paminėtinas jame nurodytas sprendimas byloje C-243/08 (39 punktą), kuriame nurodyta, jog, vadovaujantis direktyvos 4 straipsniu, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir remiantis sutarties sudarymo metu buvusiomis visomis jos sudarymo aplinkybėmis (taip nurodyta ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo byloje C-415/11 71 punkte).

% 參* □ 噪 □ 壘 □ 揀 □ 檫; 溫 ^ 褻 H 踔 * 較 ^ 吁 □ 壽 (□ 崑 Papildomai reikia pažymėti, kad nors ginčijama sutarties sąlyga nėra pakankamai tiksli, tai vis dėlto neleidžia pripažinti banko atsakovo nesąžiningumo, nes per visą sutarties vykdymo laikotarpį jis taikė pagal savo sutarties išaiškinimą nustatomus rinkos valiutų kursus net tuo metu, kai nekilo klausimo dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo. Šiuo atžvilgiu bankui negali būti priskirtas noras suformuluoti sutarties sąlygą taip, kad būtų pakenkta vartotojui taikant bet kokius kitus, o ne rinkos užsienio valiutų kursus. Analogiškos sutarties sąlygos tokio pobūdžio paskolos sutartyse praktikoje buvo įprastos ir kituose bankuose. Ekonominės priežastys taip pat gali patvirtinti, jog šie kursai yra rinkos kursai. Reikia pažymėti, kad net jei bankui būtų suteikta laisvė nustatyti valiutų kursus pagal rinkos vertes, šioje byloje paskolos gavėjai

atsidurtų palankesnėje ekonominėje padėtyje nei tuo atveju, jei jie būtų paskolos sutarties zlotais su atitinkama palūkanų norma šalis.

DARBINIS VERTINMAS